

چالش‌های پیش روی اردوغان در سال جدید

از حفظ اقتدار حزبی تا تعامل با کردها

■ رضا ورنوس

گراهام فولر، معاون پیشین شورای اطلاعات ملی آمریکا و کارشناس ارشد حوزه خاور میانه اندیشکده رند که به تازگی نیز کتابی در رابطه با تحولات سیاسی اجتماعی ترکیه منتشر ساخته است معتقد است: "تأثیرگذاری و نفوذ اردوغان در سال ۲۰۱۵ شروع به کاهش خواهد کرد. وی پس از یک دوره طلایی نخست‌وزیری در دهه نخست قدرت یابی حزب عدالت و توسعه، در اتهام‌های فساد مالی غرق شده و به صورتی جنون‌آمیز به هر کسی که با شیوه حکومتی غیر منطقی و دون کیشوت‌واری وی مخالفت می‌کند، حمله کرده است. وی در مسیر تخریب نهادها و میراث خود و حزبش قرار گرفته است."

واقعیت این است که سال ۲۰۱۵ سالی مهم و سرنوشت ساز برای رویاهای بلند پروازانه اردوغان محسوب می‌شود. برای تحقق برنامه‌های اردوغان حزب عدالت و توسعه باید برای چهارمین دوره متوالی پیروز انتخابات سراسری پارلمان شود. موعد برپایی این انتخابات، ماه ژوئن است و فقط شمار معدودی هستند که نسبت به پیروز شدن حزب عدالت و توسعه در این انتخابات تردید دارند. اصلی‌ترین حزب اپوزیسیون یعنی حزب سکولار خلق جمهوریخواه، وضعیت به هم ریخته و آشفته ای دارد. اما اگر حزب عدالت و توسعه می‌خواهد به صورت یکجانبه قانون اساسی را که در سال ۱۹۸۰ توسط ژنرال‌های ارتش تدوین و مصوب شده تغییر دهد، باید دست کم دو سوم از ۵۵۰ کرسی پارلمانی را تصاحب کند. اما کسب این تعداد کرسی پارلمانی، بعید به نظر می‌رسد.

انتخابات پارلمانی و اقتدار حزبی

در واقع، رئیس‌جمهور ترکیه در سال ۲۰۱۵ با چالش‌های متعددی روبه‌روست. نخستین چالش، حفظ قدرت او در حزب عدالت و توسعه است. نشانه‌هایی از نارضایتی‌های درون حزبی اخیراً نمایان شده؛ زمانی که بینالی یلدیریم، یکی از معتمدین اردوغان، اعلام کرد رئیس‌جمهور قصد دارد شخصاً جلسه کابینه دولت در پنجم ژانویه را اداره کند. این موضوع آزدگی خاطر احمد داوود اوغلو - نخست‌وزیر دست‌چین شده اردوغان برای هدایت دولت پس از ریاست جمهوری وی در آگوست - را در پی داشت. داوود اوغلو نارضایتی خود را چنین بروز داد: «مسایلی که به من و آقای رئیس‌جمهور مربوط می‌شود، فقط توسط خود من و ایشان قابل اعلام است. چنین جلسه‌ای برگزار نخواهد شد.» شایعاتی نیز مبنی بر شکل‌گیری یک کابینه سایه توسط مهره‌های اردوغان شنیده می‌شود. به علاوه، گفته می‌شود که رئیس‌جمهور قصد دارد شخصاً فهرست کاندیداهای حزب عدالت و توسعه برای انتخابات پیش‌رو را انتخاب کند. این شایعات هنگامی جدی‌تر شد که هاکان فیدان مسئول سرویس امنیتی ترکیه میت‌استعفای خود را تقدیم داوود اوغلو کرد تا در انتخابات پارلمانی پیش‌رو از طریق حزب عدالت و توسعه نامزد شود، امری که با مخالفت علنی رجب طیب اردوغان مواجه شد.

فساد و جریان فتح الله گولن

یک مسئله بزرگ دیگر، موضوع فساد است. یک گروه کوچک اما رو به افزایش در داخل حزب عدالت و توسعه نسبت به اتهاماتی که متوجه اردوغان و حلقه پاراننش شده، احساس نگرانی می‌کنند. اقدام دولت در خصوص تغییرات و جابجایی‌های

کردها و احتمال بازگشت خوشونت‌ها

یک موضوع امیدوارکننده برای اردوغان، روابط او با کردهاست. اصلی‌ترین گروه سیاسی کردها در ترکیه، موسوم به "حزب دموکراسی مردم" می‌گوید قصد دارد در انتخابات پارلمانی، نه با کاندیداهای مستقل، که به عنوان یک حزب شرکت کند. اگر این حزب نتواند حد نصاب ۱۰ درصد آرای برای ورود به پارلمان را کسب کند، آنگاه حزب عدالت و توسعه ممکن است اغلب کرسی‌های متعلق به مناطق کردنشین جنوب شرقی کشور را تصاحب کند. به این طریق اردوغان می‌تواند با دو سوم آرای که حزب عدالت و توسعه به دست آورده، قانون اساسی را بدون همه‌پرسی تغییر دهد. چرا کردها می‌خواهند چنین ریسکی بکنند؟ بعضی‌ها بر این گمان هستند که بین عبدالله... اوجلان رهبر دربند کردها و اردوغان، یک توافق پنهانی شکل گرفته است. کردها می‌گویند حزب دموکراسی مردم، حد نصاب آرای برای ورود به پارلمان را کسب خواهد کرد. اما اگر چنین نشود، آنها یک پارلمان غیر رسمی را شکل خواهند داد. توافق آتش بس بین دولت و پ.ک.ک (حزب کارگران کردستان) طی دو سال گذشته متزلزل نشان داده است. پ.ک.ک درگیر جنگ با داعش در سوریه و عراق شده و نمی‌تواند از عهده از سرگیری درگیری‌های ترکیه برآید. اما اگر حزب عدالت و توسعه به وعده‌های خود برای بهبود شرایط کردها عمل نکند، از سرگیری شورش مسلحانه پ.ک.ک امری محتوم است که دیر یا زود آغاز می‌شود؛ و این موضوعی است که بسیاری از آمل و آرزوهای بلند پروازانه اردوغان را به چالش می‌گیرد.

گسترده در پلیس و دادستانی، خیلی‌ها را متعجب کرد. اردوغان می‌گوید فتح الله... گل، رهبر جمعیت حریمت و متحد سابق که حدود دو دهه است در تبعید خود خواسته در پنسیلوانیای آمریکا به سر می‌برد، پشت پرده تحقیقات پلیس و دادستانی در خصوص فساد دولت بوده است. به گفته اردوغان، فتح الله... گل این "توطئه" را با همکاری دشمنان خارجی و با هدف سرنگونی دولت طراحی کرده است. هزاران نفر از هواداران گولن (که البته خودشان این ادعاها را رد می‌کنند) از بدنه پلیس و دستگاه قضایی پاکسازی شده‌اند. شماری از روزنامه‌نگاران طرفدار گولن، با استناد به مدارک ناکافی، به زندان افتاده‌اند. در حالی که تنش بین آمریکا و ترکیه پیشاپیش به دلیل اکره آنکارا از ایفای نقش موثرتر در ائتلاف ضد داعش در عراق و سوریه افزایش یافته بود، امتناع محتمل آمریکا از استرداد فتح الله... گل به ترکیه نیز به تنش بین این دو متحد ناتو، خواهد افزود.

اقتصاد و نیاز به رشد ۳ درصدی

یک چالش دیگر برای اردوغان، که احتمالاً بزرگترین چالش هم هست، اقتصاد ترکیه است. کاهش چشمگیر بهای نفت، باعث افزایش رونق اقتصادی ترکیه شده است. انتظار می‌رود امسال کسر بودجه فعلی دولت، کاهش یافته و تورم نیز کمتر شود. با این حال اگر ترکیه می‌خواهد استانداردهای کنونی معاش را حفظ کند، باید دست کم ۳ درصد رشد اقتصادی داشته باشد؛ و بدون یک برنامه اصلاحات و آزادی‌های سیاسی، دستیابی به این رشد اقتصادی بعید به نظر می‌رسد. حدود ۲ میلیون آواره سوری نیز فشار مضاعفی را به خزانه دولت تحمیل می‌کنند.

